

PÄÄTÖS

Pvm: 14.7.2020

Dnro: POPELY/1191/2019

PÄÄTÖS YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELYN (YVA) SOVELTAMISESTA YKSITTÄISTAPAUKSESSA SIIKAJOEN ISONEVAN I TUULIVOIMAHANKKEEN MUUTOKSEEN

HANKE Siikajoen Isoneva I tuulivoimahankkeen muutos

HANKKEESTA VASTAAVA

Taaleri Energia Oy
Rynnäkkötie 1
86600 Haapavesi
pauli.maaninka@taaleri.com

ASIAN VIREILLETULO

Taaleri Energian tarkoituksena on korottaa Siikajoelle suunnitellun Isoneva I tuulivoimapuiston 22 tuulivoimalan korkeutta. Tuulivoimaloille on myönnetty rakennusluvut, joissa tuulivoimaloiden kokonaiskorkeus on 210 m. Toiminnanharjoittajan tavoitteena on rakentaa voimalat, joiden kokonaiskorkeus olisi enintään 230 m eli 20 m korkeampi kuin mitä nykyinen lupatilanne mahdollistaa.

Isoneva I tuulivoimapuistolle on tehty YVA-menettely, joka on päätynyt vuonna 2013. Yhteysviranomaisen antoi YVA-selostuslausunnon 3.7.2013. Tuolloin kaikissa vaihtoehdoissa tuulivoimaloiden yksikkötehot olivat noin 3 MW, jolloin tuulipuiston kokonaisteho olisi noin 27–126 MW. Suunniteltavien tuulivoimaloiden napa-korkeus oli YVA-menettelyssä noin 120 m ja roottorin halkaisija noin 120 m. Kokonaiskorkeus eli lapakorkeus oli YVA-menettelyssä noin 180 m (120 m +60 m). Tähän nähden korotuksen suuruus olisi 50 m. Isonevan osayleiskaavan kaavamääräysten mukaan tuulivoimalan kokonaiskorkeus maanpinnasta ei saa ylittää tasoa +190 metriä ja roottorien halkaisija saa olla enintään 130 metriä.

YVA-yksittäistapauspäätöstä varten laaditussa raportissa on tarkasteltu tarvetta tehdä hankkeelle uusi YVA-menettely voimalakorkeuden kasvun takia. Raportissa on keskitytty olennaisimpiin ympäristövaikutusten muutoksiin, joita voimalan korkeuden korotuksesta arvioidaan aiheutuvan. Raportissa mainitaan, että ympäristön nykytilanteen kuvaukset löytyvät keskeisiltä osin YVA- ja kaavaprosessien sekä poikkeuslupahakemusten dokumenteista, eikä niitä ole raportissa toistettu. Merkittävimmät mahdolliset muutokset vaikutuksissa aiheutuvat raportin mukaan todennäköisesti melu- ja välkevaikutuksiin sekä vaikutuksiin maisemaan ja linnustoon.

Isoneva I tuulivoimapuistolla on voimassa oleva osayleiskaava. Siikajoen valtuusto on 14.5.2014 hyväksynyt osayleiskaavan ja se on saanut lainvoiman Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden 7.7.2015 nro 15/0252/1 ja Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä 26.8.2016. Kaava on kuulutettu voimaan tulleeksi 22.9.2016.

HANKKEESTA VASTAAVAN TOIMITTAMAT TIEDOT

Arvio muutoshankkeen ympäristövaikutuksista

Tuulivoimapuiston läheisyydessä sijaitsee useita muita suunnitteilla olevia tuulivoimapuistoja. Lähialueella sijaitsevat Isoneva II, Kangastuuli 1 ja 2, Karhukangas, Vartinoja I (rakennettu), Navettakangas ja Hummastinvaara. Raportin kuvassa 2 esitetään Isoneva I ja muiden tuulivoimaloiden sijainnit.

Ympäristövaikutusten arvioinnissa on keskitytty niihin vaikutuksiin ja vaikutusten muutoksiin, kun tuulivoimaloiden kokonaiskorkeutta 210 m nostetaan yhteensä 20 m, jolloin kokonaiskorkeudeksi tulee 230 m. Merkittävimiksi mahdollisiksi muutoksiksi ympäristövaikutuksissa on tunnistettu vaikutukset maisemaan ja kulttuuriympäristöön, melu- ja välkevaikutukset sekä linnustovaikutukset. Lisäksi niissä tapauksissa, joissa on asetettu hallinnollisia ohjearvoja kuten meluvaikutuksissa, on tarkasteltu uutta kokonaisvaikutusta näihin ohjearvoihin.

Vaikutukset maisemaan ja kulttuuriympäristöön. Tarkastelussa on arvioitu maisemavaikutuksia näkyvyysalueanalyysin ja kuvasovitteiden avulla. Näkyvyysalueanalyysin periaatekuva on esitetty raportin kuvassa 3. Näkyvyysanalyysissä on verrattu kokonaiskorkeudeltaan 210 m korkeiden tuulivoimaloiden ja 230 m korkeiden tuulivoimaloiden maisemavaikutuksia.

Tuulivoimalat näkyvät maisemassa avoimille alueille, kuten pelloille, avosoille, vesistöille ja rannoille. Metsä ja maaston muodot peittävät näkymiä. Näkyvyyteen vaikuttavat lisäksi vallitsevat olosuhteet. Selkeällä säällä voimalat näkyvät kauemmas ja erottuvat maisemassa paremmin, kuin vaikka sateisella säällä. Lapojen pyörimisestä aiheutuva vilkkumisefekti korostaa tuulivoimaloiden näkyvyyttä, samoin mahdolliset lentoestevalot öisin.

Tuulivoimala on maisemaa dominoiva elementti avoimella näkymällä ja selkeällä säällä 10 kertaa napakorkeutensa etäisyydelle ulottuvalla alueella ja näkyy 400 kertaa napakorkeutensa etäisyydelle (Weckman 2006, YVA-selostuksen mukaan). Tämän mukaan 210 m korkea voimala dominoi maisemaa 2100 m etäisyydelle ja 230 m voimala 2300 m etäisyydelle. Em. laskukaavan mukaan 210 m korkea voimala näkyisi 84 km ja 230 m korkea voimala 92 km, mutta käytännössä näkyvyys loppuu viimeistään 30 km kohdalla.

Raportin kuvassa (4) esitetään näkyvyysalueanalyysi lapakorkeudeltaan 210 m voimalalle ja (5) 230 m korkealle voimalalle. Voimalat näkyvät merialueelle kaukomaisemassa. Etäisyyttä hankealueelle on 10 km tai enemmän, joten voimalat eivät raportin mukaan hallitse näkymää. Maa-alueilla näkymiä avautuu avoimilta pelloilta ja soilta sekä Siikajoen rannoilta. Metsäalueilla puusto peittää näkymät myös aivan tuulivoimaloiden lähialueella. Verrattaessa lapakorkeudeltaan 210 m ja 230 m tuulivoimaloiden näkyvyyttä maisemassa näkyvyysalueanalyysin avulla, nähdään että voimalat näkyvät samoille alueille korkeuserosta huolimatta.

Voimalat ovat lähimaisemassaan hallitsevia. Ne erottuvat selvästi hankealueen pohjois- ja koillisosan avoimille pelloille ja lounaispuolen avoimelle Isonevalle. Kuvassa 6 esitetään kuvasovite lapakorkeudeltaan 210 m ja 230 m tuulivoimaloista Isonevan peltomaisemassa. Voimalat näkyvät hyvin selvästi, mutta niiden korkeudella ei ole merkittävää eroa maisemavaikutusten kannalta. Kuvauspaikka ja -suunta on esitetty kuvien jälkeisessä kuvassa (7). Korkeudeltaan 230 m voimalat näkyvät hieman paremmin, mutta näkyvyydessä ei alueellisesti ole eroa. Tuulivoimalat näkyvät Siikajokilaakson kulttuurimaisema-alueelle, mutta 20 m korkeuserolla ei ole suurta vaikutusta näkymisen kannalta. Myöskään lähimaisemassa ei ole suuria eroja siinä, onko kyseessä 210 m vai 230 m korkeat voimalat.

Meluvaikutukset on mallinnettu ja raportoitu Numerola Oy:n Tuulivoimahankkeen melu- ja välkeselvitys raportissa. Selvityksen melumallinnus sekä matalataajuisen melun laskenta on tehty Ympäristöministeriön oppaan (Tuulivoimaloiden melun mallintaminen, Ympäristöhallinnon ohjeita 2|2014. Ympäristöministeriö) mukaisesti. Raportti on liitteenä 2. Melumallinnustuloksia on arvioitu suhteessa valtioneuvoston asetuksen tuulivoimaloiden ulkomelutasoista (1107/2015). Ohjearvot esitetään raportin taulukossa.

Melumallinnus on tehty tuulivoimaloille, joiden napakorkeus on 155 m ja kokonaiskorkeus 230 m. Korkeus vastaa tässä työssä tarkasteltavaa maksimikokonaiskorkeutta. Lähituulivoimapuistojen voimalatyypit ja lähtömelutasot on esitetty liitteen melumallinnusraportissa. Kuvissa esitetään melutilanne kokonaisuudessaan (Kuva 8) ja Isoneva I lähialueella (Kuva 9).

Melumallinnuksen perusteella yhdenkään Isoneva I tuulivoimapuistoa lähimmän asuinrakennuksen / tarkastelupisteen kohdalla melutaso ei ylitä tuulivoimaloille annettua päivä- tai yöajan ohjearvoa (45 dB / 40 dB). Lähimmillään melutaso on tarkastelupisteessä 5, jota lähimpänä on voimala 1 ja jonka lähtömelutasoa on rajoitettu. Tarkastelupiste sijaitsee tuulivoimapuiston luoteispuolella. Melutaso kohteessa on 39,4 dB(A). Kaksi muuta tarkastelupistettä on Hummastinjärvien rannalla. Niiden kohdalla melutaso on hieman matalampi ja on tasolla 38,1 ja 38,6 dB(A). Siikajoen etelärannalla olevien tarkastelupisteiden kohdalla melutaso on matalampi. Näiden kahden tarkastelupisteen melutaso 33,1 ja 34,3 dB(A).

Myös matalataajuisia melua on tarkasteltu kyseisten tarkastelupisteiden kohdalla. Suurimmillaan matalataajuinen melu on tarkastelupisteen 5 kohdalla, jossa myös kokonaismelutaso on korkeimmillaan. Laskennassa saadaan rakennuksen ulkovaippaan kohdistuva matalataajuisen melun ulkomelutasot. Kun tästä vähennetään rakennusvaipan ääntä eristävä vaikutus, saadaan matalataajuisen melun sisämelutasot ja niitä voidaan verrata asumisterveysasetuksen sisämelun ohjearvoihin. Tarkastelupisteessä 5, jossa melutasot ovat korkeimmat, allittuvat ohjearvot kaikilta osin.

Tässä tapauksessa tuulivoimalan korkeuden korotuksella ei ole vaikutusta lähtömelutasoon eikä korotus aiheuta merkittävää muutosta melutasoissa alueen lähimpien rakennusten kohdalla.

Välkevaikutukset. Samassa Numerola Oy:n Tuulivoimahankkeen melu- ja välkeselvitys raportissa (liite 2) on esitetty myös hankkeesta aiheutuvat välkevaikutukset. Välkevaikutuksen suuruuteen vaikuttavat voimalan korkeus ja roottorin halkaisija, maaston muodot sekä vuoden ja vuorokauden aika. Näkyvyyttä rajoittavat tekijät, kuten puusto ja pilvisuus, vaikuttavat myös välkkeen havaitsemiseen.

Mallinnuksessa on sama voimalatyyppi kuin melumallinnuksessa. Voimalan nro 1 kohdalla on vähennetty voimalasta aiheutuvaa välkevaikutusta pysäyttämällä voimalan toiminta huhtikuussa ja elokuussa aamupäivisin klo 6 – 8. Kuvissa esitetään välketilanne kokonaisuudessaan (Kuva 10) ja Isoneva I lähialueella (Kuva 11).

Tuulivoimaloiden aiheuttamaa välkevaikutusta on verrattu Ruotsissa käytössä olevaan ohjearvoon kahdeksan tuntia todennäköistä välkettä vuodessa ja enintään 30 minuuttia vuorokaudessa. Suomessa ei ole käytössä omaa ohjearvoa välkkeelle, vaan ympäristöministeriön ohjeissa tuulivoimapuiston suunnitteluun suositellaan käytettäväksi muiden maiden suosituksia. Suurin välkevaikutus, kuten myös meluvaikutus, aiheutuu tarkastelupisteen 5 kohdalla. Kun voimala nro 1 pysäytetään huhtikuussa ja elokuussa aamupäivisin klo 6 – 8, päästään tarkastelupisteessä alle ohjearvojen.

Vaikutukset luonnonsuojelualueisiin ja Natura-alueisiin. Lähinnä hankealuetta sijaitsee Siikajoen lintuvedet ja suot Natura-alue (F11105202), joka sijoittuu lähimmillään noin 200-400 metrin etäisyydelle. Muita lähiympäristön Natura-alueita ovat Huhtaneva-Lumineva noin 7,5 kilometrin, Haarasuo noin 6,6 kilometrin sekä Revonneva-Ruonneva Natura-alue noin 7,1 kilometrin etäisyydellä hankealueesta. Hankkeesta tehtiin Natura-arviointi YVA-menettelyn yhteydessä.

Hankkeesta tehdyssä Natura-arvioinnissa todettiin, että hanke saattaa häiritä ja vahingoittaa jossain määrin Natura-lomakkeilla mainittuja lintulajeja. Yhdenkään lajin suotuisan suojelun tason ei kuitenkaan arvioitu vaarantuvan hankkeen toteuttamisen vuoksi. Isonevan läheisyydessä tehtävät mahdolliset voimakasta melua aiheuttavat työt suositeltiin tehtäväksi lintujen pesimäkauden ulkopuolella. Törmäysriskiä taas vähentää nykykäsitöksen mukaan se, että voimalaitokset valaistaan vilkkuvalla valolla, sillä yhtäjaksoisesti palava valon on todettu houkuttelevan lintuja puoleensa ja lisäävän törmäyksiä. Voimaloiden korottamisen aiheuttamalla pyyhkäisynta-alan lisäyksellä ei arvioida olevan aiempaa enempää vaikutusta Siikajoen lintuvedet ja suot Natura-alueella esiintyviin suuriin päiväpetolintulajeihin.

Vaikutukset linnustoon. Nyt tarkasteltavana oleva 22 voimalaitoksen korottaminen vastaa hankkeen vaatiman maapinta-alan suhteen YVA-menettelyn vaihtoehtoa VE2, jossa arvioitiin 22 voimalaitoksen vaikutukset sekä voimalaitosten korottamiseksi myönnetyn poikkeusluvan olosuhteita. Tällä perusteella vaikutuksia pesimälinnuston mahdollisuuksiin pesiä ja hankkia ravintoa alueella ei arvioida aiheutuvan.

Sekä aiemmassa että nyt tarkasteltavana olevassa voimalaitosten korottamisessa roottorin lapojen pyyhkäisynta-ala on kasvanut aiempaan verrattuna, mutta lapojen pituuden kasvun seurauksena niiden kärjen vauhti pienehtynyt. Tuulivoimalaitosten napakorkeus kasvaa muutamilla metreillä, millä ei arvioida olevan linnustoon kohdistuvia vaikutuksia. Lavan pituus kasvaa aikaisempaan verrattuna noin 7 % ja pyyhkäisynta-ala noin 14 %.

Lavan pituuden kasvun aiheuttama pyyhkäisynta-alan kasvu on yhdellä voimalaitoksella noin 2 400 m² ja kaikkien 22 voimalan pyyhkäisynta-ala kasvaa yhteensä noin 5,3 hehtaarilla.

Voimalaitosten pyyhkäisynta-alan kasvulla ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta muutto- tai paikkalintujen riskiin törmätä voimalaitokseen hankkeen sijainnista johtuen. Tuulivoimapuiston läheisyyteen ei sijoitu merkittäviä kerääntymis- tai pullonkaula-alueita, jotka houkuttelisivat suurikokoisia lajeja levähtämään ja siten altistaisivat niitä törmäyksille tai aiheuttaisivat este- tai häirintävaikutuksia. Isonevan hankealue sijoittuu pääasiassa ojitetuille puustoisille soille, eikä läheisyyteen sijoitu laajoja peltoaukeita, joille kerääntyisi lintuja levähtämään tai ruokailemaan. Pohjois-Pohjanmaan liiton teettämän selvityksen mukaan (Tuulivoimarakentamisen vaikutukset muuttolinnustoon Pohjois-Pohjanmaalla 2016, Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaava) kuikkalintujen ja arktisten vesilintujen muuton on todettu tapahtuvan meren päällä. Sen sijaan merimetson, metsähanhen, laulujoutsenen, kurjen, maakotkan, hiirihaukan ja piekanan muuttoreitit suuntautuvat hankealueen yli. Pohjois-Pohjanmaalla käynnissä olevien tai suunniteltujen tuulivoimahankkeiden ei myöskään yhdessä tarkasteltuna arvioitu aiheuttavan millekään lajiryhmälle merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Vaikutukset maankäyttöön ja kaavoitukseen. Voimalakoon kasvattamisella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia maankäyttöön alueella. Tuulivoimaloista aiheutuvat rajoitukset ja mahdollisuudet muulle maankäytölle hankealueella sekä Siikajoella ja laajemmin Pohjois-Pohjanmaalla pysyvät käytännössä samanlaisina, vaikka voimalan korkeus kasvaisi 20 m.

Vaikutukset ilmastoon. Voimalakoon kasvattamisen vaikutukset ilmastoon arvioidaan positiivisiksi. Kokonaiskorkeuden korotus vaikuttaa positiivisesti tuotetun energian

määrään. Esitetty korkeuden nosto lisää tuotantoa, joka vastaa noin 2-3 tuulivoimalan tuotantoa. Tuulivoimalla tuotetun energian kasvihuonekaasupäästöt elinkaaren aikana ovat hyvin pienet. Esimerkiksi tuulivoimaloiden perustamisesta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt ovat molemmissa tilanteissa, voimalan kokonaiskorkeuden ollessa 210 m tai 230 m, suurin piirtein saman suuruiset. Tällöin suuremman voimalan elinkaarenaikaiset kasvihuonekaasupäästöt arvioidaan pienemmiksi tuotettua energiayksikköä kohti verrattuna hieman pienempään voimalakokoon. Molemmilla voimalakokoluokilla on positiivinen vaikutus ilmastoon, jos niillä tuotetulla energialla korvataan enemmän kasvihuonekaasuja aiheuttavaa energiantuotantoa.

Muut vaikutukset. Rakentamisen aikana tuulivoimaloiden osien ja rakennusmateriaalien, kuten torni- ja perustusmateriaalikuljetuksia, voi aiheutua enemmän kuin tilanteessa, jossa rakennetaan kokonaiskorkeudeltaan 20 m matalampia tuulivoimaloita. Kuljetusmäärien kasvu arvioidaan kuitenkin pieneksi, sillä tuulivoimalan koon kasvu vaikuttaa vain osaan kokonaiskuljetusmääristä. Lisäksi tuulivoimalan koko kasvaa suhteellisesti vähän, noin 10 %.

Yhtenä vaikutuksena tuulivoimaloiden toiminnan aikana on tuulivoimapuiston vaikutus lentoliikenteeseen. Hankealueen lounaispuolella noin 4,4 km päässä lähimmästä Isoneva I tuulivoimalasta on Raahe – Pattijoki pienlentokenttä. Karhukankaan, Navettakankaan ja Kangastuulen tuulivoimahankkeiden harkintapyyntöissä YVA-menettelyn tarpeesta (Suomen Hyötytuuli Oy, 2020) on tarkasteltu myös hakemuksessa mainittujen hankkeiden vaikutusta Raahe – Pattijoki pienlentokenttään. Kyseisessä dokumentissa on tarkasteltu Raahe – Pattijoki lentopaikan kehittämissuunnitelmissa esitettyä kiitotien jatkamista 200 metrillä sekä leventämiseen. Nämä uudistukset mahdollistaisivat lentopaikan noston II-kiitotieluokkaan. Kiitotieluokan nosto laajentaisi lentoesterajoituspintojen laajuutta.

Uudessa tilanteessa laajennuksen jälkeenkin Isoneva I tuulivoimalat sijaitsevat esterajoituspintojen ulkopuolella. Tämän perusteella arvioidaan, ettei Isoneva I tuulivoimapuiston voimaloiden korotuksella ole merkittäviä toiminnallisia vaikutuksia lentoliikenteelle.

Voimalan korkeuden nostolla arvioidaan olevan hyvin pieni vaikutus esimerkiksi maa- ja kallioperään sekä pinta- ja pohjavesiin. Perustusten rakentaminen hieman korkeammalle tuulivoimalalle asettaa omat lisävaatimukset, mutta korkeuden suhteellinen muutos arvioidaan niin pieneksi, ettei niistä arvioida aiheutuvan merkittävää lisävaatimuksia sijaintipaikan maaperään tai ympäröiviin vesistöihin / pohjavesiin.

Vaikutusten lieventämistoimenpiteet. Melu- ja välkevaikutuksia on tarkasteltu niin, että yhden tuulivoimalan kohdalla on tarvetta vaikutusten lieventämistoimenpiteille. Tuulivoimalan nro 1 lähtömelutasoa on rajoitettu ja sen lähtömelutaso on 102 dB (A), kun muiden mallinnettujen tuulivoimaloiden lähtömelutaso 104,9 dB (A). Tällä lähtömelun laskulla alitetaan lähimmässä asuinrakennuksessa tuulivoiman ulkomelutason yöajan ohjearvo 40 dB.

Välkevaikutusten takia tuulivoimalan nro 1 kohdalla on ryhdytty myös toimenpiteisiin. Tuulivoimalan toiminnasta aiheutuvaa välkevaikutusta on vähennetty pysäyttämällä tuulivoimalan toiminta huhtikuussa ja elokuussa aamupäivisin klo 6 – 8. Tällä tavoin tuulivoimaloista aiheutuva välke alittaa sovelletut ohjearvot.

Arvioinnin johtopäätökset. Tämän arvioinnin perusteella ei ole raportin havaittu sellaista muutosta Isoneva I tuulivoimapuiston rakentamisesta ja toiminnasta aiheutuvissa ympäristövaikutuksissa, joiden perusteella hankkeelle olisi tarve tehdä uusi YVA-menettely. Tuulivoimalan korkeuksien nosto on looginen, sillä viereinen tuulivoimapuisto Karhukangas on jo luvitettu kokonaiskorkeudelle 230 m sekä Isoneva II kokonaiskorkeus on myös 230m.

Oleellista on ottaa hankkeen jatkokehityksessä huomioon tuulivoimalakohtaiset rajoitukset melu- ja välkehaittojen minimoiseksi. Erityisesti tuulivoimala nro 1 sijaitsee hyvin lähellä loma-asutusta ja rajoitustoimenpiteet haittojen vähentämiseksi ovat tarpeen. Hankkeesta vastaava on tunnistanut nämä rajoitustarpeet ja ottanut ne huomioon esimerkiksi melu- ja välkemallinnuksissa.

Muiden vaikutusten osalta erityisiä haittojen vähentämistoimenpiteitä ei tunnistettu. Aikaisemmissa vaiheissa tehtyjen menettelyn (YVA, osayleiskaava, poikkeuslupa) aikana hankkeelle on asetettu rajoitteita ja määräyksiä, joiden avulla tuulivoimapuisto on toteutuskelpoinen. Nämä tulee luonnollisesti ottaa huomioon hankkeen jatkokehityksessä.

YHTEISVAIKUTUKSET MUIDEN TUULIVOIMAHANKKEIDEN KANSSA

Karhukankaan, Kangastuulen ja Navettakankaan tuulivoimahankkeet

Puheena olevan Isonnevan tuulivoimahankkeen eteläpuolelle sijoittuvat Kangastuulen, Karhukankaan ja Navettakankaan tuulivoimahankkeet.

Karhukankaan tuulivoimayleiskaava. Siikajoen valtuusto on 2.11.2016 § 92 hyväksynyt Karhukankaan tuulivoimapuiston osayleiskaavan. Päätös on saanut lainvoiman Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden 20.9.2018 nro 18/0176/1 päätöksellä, hallinto-oikeuden päätöksestä ei ole valitettu. Karhukankaan tuulivoimapuiston osayleiskaava on kuulutettu voimaan tulleeaksi 16.11.2018. Karhukankaan kaava-alueen pinta-ala on noin 780 hehtaaria ja kaava mahdollistaa alueelle 16 voimalan toteuttamisen. Kaavan sallima voimaloiden kokonaiskorkeus oli 230 metriä. Osayleiskaavassa ei rajoiteta alueelle sijoittuvien voimaloiden yksikkötehoa tai hankkeen kokonaistehoa.

Karhukankaan hankkeessa on toteutettu YVA-menettely vuosien 2015-2016 aikana. YVA-menettely päättyi yhteysviranomaisen lausuntoon arviointiselostuksesta 11.4.2016 (POPELY/143/2015). YVA-menettelyssä tarkasteltiin enimmillään 16 voimalan toteuttamista alueelle. Tuulivoimaloiden rakennusluvut ovat lainvoimaiset. Rakennusluvut mahdollistavat voimaloiden kokonaiskorkeuden 230 metriä ja 16 voimalan rakentamisen.

Kangastuulen tuulivoimayleiskaava. Siikajoen valtuusto hyväksyi 9.11.2017 § 113 Kangastuulen tuulivoimapuiston osayleiskaavan ensimmäisen osan, joka käsittää 28 voimalaa. Kangastuulen kaava-alue on noin 2 280 hehtaaria ja hyväksytyt kaava mahdollistaa alueelle 28 voimalan toteuttamisen. Osayleiskaavassa ei rajoiteta alueelle sijoittuvien voimaloiden yksikkötehoa tai hankkeen kokonaistehoa. Kaavasta valitettiin Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen, joka hylkäsi valitukset. Päätös on saanut lainvoiman Korkeimman hallinto-oikeuden 14.5.2020 taltionumero 2132 päätöksellä. Kangastuulen tuulivoimapuiston osayleiskaavan voimaantulosta on kuulutettu 28.5.2020.

Kangastuulen hankkeessa on toteutettu YVA-menettely vuosien 2014-2016 aikana. YVA-menettely päättyi yhteysviranomaisen lausuntoon arviointiselostuksesta 9.5.2016 (POPELY/2381/2014). YVA-menettelyssä tarkasteltiin enimmillään 45 voimalan toteuttamista alueelle. Voimaloille ei ole haettu rakennuslupia.

Navettakankaan tuulivoimayleiskaava. Siikajoen valtuuston 5.2.2014 § 9 hyväksymä Navettakankaan tuulivoimaosayleiskaava on saanut lainvoiman Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätöksellä 20.3.2015 nro 15/0107/1 ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisulla 25.8.2015 T 2238. Navettakankaan tuulivoimaosayleiskaava on kuulutettu voimaan tuulleeksi kunnan ilmoitustaululla sekä Siikajokilaakso -lehdessä 3.9.2015 ja Raahelainen -lehdessä 5.9.2015. Navettakankaan kaava-alue on noin 262 hehtaaria ja kaava mahdollistaa alueelle 8 voimalan toteuttamisen.

Navettakankaan hankkeessa ei ole toteutettu YVA-menettelyä, koska Navettakangas oli alueen ensimmäinen tuulivoimahanke ja se jäi alle YVA-ajan. Tuulivoimaloiden rakennusluvut ovat lainvoimaiset. Rakennusluvut mahdollistavat kokonaiskorkeuden 200 metriä ja 8 voimalan rakentamisen (kaavamääräyksellä määrätty tehoksi enintään 30 MW).

YVA-yksittäistapauspäätös em. kolmesta hankkeesta. Suomen Hyötytuuli Oy kehittää edellä mainittuja aiemmin erillisiä Siikajoen Karhukankaan, Navettakankaan ja Kangastuulen tuulivoimahankeita yhtenä kokonaisuutena. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on tehnyt 11.6.2020 YVA-lain mukaisen yksittäistapauspäätöksen em. kolmen hankkeen muutokseen. Päätöksen mukaan Suomen Hyötytuuli Oy:n Siikajoen Karhukankaan, Kangastuulen ja Navettakankaan tuulivoimahankeiden muutokseen ei sovelleta ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (252/2017) mukaista arviointimenettelyä, mikäli valitaan vaihtoehto VE1. Sen sijaan VE2 mukaisesta ratkaisusta on tehtävä uusi ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (252/2017) mukainen arviointimenettely. Vaihtoehdot olivat seuraavat:

VE1, jossa Navettakankaan voimalat korotettaisiin enintään 230 metriin ja Karhukankaan ja Kangastuulen voimalat toteutettaisiin kokonaiskorkeudeltaan kaavojen mukaisina eli enimmillään 230 metrin korkuisina. Samalla voimalamäärä vähenisi kaavoissa sallitusta 14 voimalalla 38 voimalaan. Uudet tarkastelut on tehty roottorin halkaisijalla 170 metriä ja napakorkeudella 145 metriä.

VE2, jossa Navettakankaan voimalat korotettaisiin enintään 230 metriin ja Karhukankaan ja Kangastuulen voimalat korotettaisiin enintään 250 metriin. Samalla voimalamäärä vähenisi kaavoissa sallitusta 14 voimalalla 38 voimalaan. Uudet tarkastelut on tehty Navettakankaan osalta roottorin halkaisijalla 170 metriä ja napakorkeudella 145 metriä. Karhukankaan ja Kangastuulen osalta roottorin halkaisijalla 170 metriä ja napakorkeudella 165 metriä.

Isoneva II tuulivoimahanke

Siikajoen kunnanvaltuusto on hyväksynyt Isonevan tuulivoimapuiston osayleiskaavan laajennuksen (myöhemmin myös Isoneva II) 28.5.2020 § 53. Kaava on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999, MRL) 77 a §:n mukaisena suoraan rakentamiseen oikeuttavana tuulivoimayleiskaavana. Kaavaratkaisu mahdollistaa kuuden maanpinnasta enintään 230 metrin korkuisen tuulivoimalan rakentamisen kaava-alueelle. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on valittanut päätöksestä 30.6.2020 ja vaatinut, että päätös tulee kumota lainvastaisena.

ELY-keskus katsoo valituksessaan, että yleiskaavaratkaisu ei täytä yleiskaavalle MRL 39 §:ssä asetettuja sisältövaatimuksia luonnonympäristön arvojen huomioon ottamisesta kaavoituksessa laissa edellytetyllä tavalla. Kaavaratkaisu on ristiriidassa maakuntakaavan kanssa. Edellytyksiä yleiskaavan hyväksymiselle ei ole ollut.

Valituksessa tuodaan esiin, että 3. vaihemaakuntakaavaratkaisussa osoitettu Revonlahti uusi tuulivoimaloiden alue on rajattu siten, että sen ja aiemmassa 1. vaihemaakuntakaavassa osoitetun Isonevan tuulivoimaloiden alueen (tv-1 317) väliin jää noin 500-2000 metriä leveä alue. Isoneva II -tuulivoimahanke sijoittuu edellä mainittujen tuulivoimaloiden alueiden ulkopuolelle niiden väliin. Tuulivoimaloiden alueen Revonlahti uusi (tv-1 379) rajauksen perusteena ovat olleet muun muassa alueen tuulivoimarakentamisesta muuttolinnustolle aiheutuvan estevaikutuksen vähentäminen tuulivoimaloiden väliin jäävän lentokäytävän avulla sekä Isoneva ja Revonlahti yhtenäisen tuulivoima-alueen haitallisten maisemavaikutusten vähentäminen.

Valituksessa tuodaan esiin, että Pohjanlahden rannikon muuttoreitti on valtakunnallisesti ja joidenkin lajien kannalta kansainvälisesti merkittävä. Tuulivoimarakentamisen suunnitteluoppaan (YM, 2016) mukaan tuulivoimaloita ei

tule suunnitella lintujen päämuuttoreittien keskittymäalueille. Tämä periaate on huomioitu 3. vaihemaakuntakaavan ratkaisussa, joilla on ohjattu tuulivoimarakentamisen kokonaisuutta Pohjois-Pohjanmaan osalta Perämeren rannikon muuttoreitillä.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan Isoneva II tuulivoima-alue sijaitsee Perämeren rannikkoalueen muuttolinnuston kannalta tärkeällä alueella. Myös muut Siikajoen tuulivoimahankkeet sijaitsevat lintujen päämuuttoreitillä, joka on Siikajoen kohdalla leveimmillään. Pyhäjoelta Siikajoelle ja edelleen Lumijoelle tullessa osa linnuista oikaisee rannikon muuttoreitiltä Oulun seudun kerääntymisalueelle Liminganlahdelle ja Tyrnävän viljelymaille, jolloin niiden reitti kulkee Siikajoelle suunniteltujen tuulivoimala-alueiden kautta. Lisäksi osa kevätmuutolla kaakosta ja etelästä saapuvista linnuista lentää Siikajoen tuulivoimakeskittymän kautta. Muuttavien lintujen määriin suhteutettuna Perämeren rannikon muuttoreitti on valtakunnallisesti ja joillekin lajeille kansainvälisesti merkittävä. Keskeisiä lajeja ovat muun muassa taigametsä- ja lyhytnokkahanhi, laulujoutsen, kurki ja päiväpetolinnuista maa- ja merikotka, piekana sekä muuttohaukka. Perämeren rannikon muuttoreittiä käyttävät sadat tuhannet muuttolinnut sekä kevät- että syysmuuton aikana vuosittain.

Perämeren rannikkoalueelle jo rakentuneiden tuulivoimala-alueiden linnustoseurannassa (Suorsa 2018) on havaittu, että linnut pyrkivät ensisijaisesti kiertämään tuulivoimapuistoja myös valtakunnallisesti tärkeillä päämuuttoreiteillä. Laajojen tuulivoimala-alueiden väliin jätetyt voimaloista vapaat suhteellisen kapeatkin aukot mahdollistavat Suorsan (2018) mukaan esimerkiksi hanhien turvallisen lennon tuulivoima-alueen läpi tai vierekkäisten alueiden välistä. Seurantatutkimuksessa on myös havaittu, että piekanan päämuuttoreitillä lissä piekanat pyrkivät kiertämään yhtenäisen tuulivoima-alueen, mutta osa petolintujen muutosta suuntautuu kuitenkin tuulivoimala-alueiden läpi.

Valituksen mukaan, kun Siikajoelle suunniteltuja tai jo rakentuneita tuulivoimala-alueita on useita poikittaisesti muuttoreittiin nähden, tulee hankealueiden välille jättää muuttoaukko, jota linnut voivat käyttää väistäänsä tai kiertäänsä tuulivoimaloita. ELY-keskus on maakuntakaavalausunnoissaan kiinnittänyt huomiota riittävien muuttokäytävien varmistamiseksi Perämeren rannikon tärkeällä muuttoreitillä ja tämä näkökohta on otettu huomioon maakuntakaavassa.

ELY-keskus tuo valituksessa esiin, että Isoneva II -hankealuetta ei ole osoitettu maakuntakaavassa osoitettuihin tv-aluevarauksiin, koska alueen rakentumatta jäämisen katsotaan turvaavan linnuston esteetöntä muuttoa kahden laajan maakuntakaavassa osoitetun tuulivoimala-alueen välissä. Hanke liittyy välittömästi kahteen maakunnallisesti merkittävään tuulivoima-alueeseen, joille on laadittu ja hyväksytty tuulivoimarakentamisen mahdollistavat yleiskaavat. Hankealue sijoittuu myös maakuntakaavaan yleisissä määräyksissä tarkoitetulle Perämeren rannikkoalueelle, jolla kaavamääräyksen mukaan tuulivoimarakentaminen keskitetään maakuntakaavassa osoitetuille tuulivoimaloiden alueille asutukseen, maisemaan ja linnustoon kohdistuvien yhteisvaikutusten hallitsemiseksi. Hankkeen sijoittumista kriittiseen sijaintiin, kahden seudullisesti merkittävän tuulivoima-alueen väliin, ei voida pitää tapauskohtaisesti harkiten perusteltuna. Toteutuessaan Isoneva II -hankkeen kaavaratkaisu sulkisi maakuntakaavassa osoitetun kapean muuttokäytävän tuulivoima-alueiden välillä, jota muuttolinnut voivat hyödyntää lentäessään laajan tuulivoima-alueen läpi.

ASIAN KÄSITTELY

Kuuleminen ja muu selvitys

YVA-lain 13 §:n mukaan ennen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamista yksittäistapauksessa koskevan päätöksen tekemistä on

arviointimenettelyn tarpeesta kuultava asianomaisia viranomaisia, ellei tämä ole ilmeisen tarpeetonta.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus pyysi lausunnot Pohjois-Pohjanmaan liitolta, Siikajoen kunnalta, Raahen kaupungilta ja Pohjois-Pohjanmaan museolta.

Siikajoen kunta. Äänestyspäätöksen (5-4) mukaan Siikajoen kunta esittää, ettei YVA-lain mukaista ympäristövaikutusten arviointia tarvita.

Pohjois-Pohjanmaan liitto. Pohjois-Pohjanmaan liitolla ei ole lausuttavaa Siikajoen Isonvan tuulivoimapuiston muutoshankkeesta.

Pohjois-Pohjanmaan museo. Pohjois-Pohjanmaan museon arvion mukaan Isonvea I tuulivoimaloiden korottaminen 230 metriin ei vaadi uutta ympäristövaikutusten arviointia (YVA) rakennettuun kulttuuriympäristöön kohdistuvien vaikutusten vuoksi. Tuulivoimapuiston vaikutus arkeologiseen kulttuuriperintöön on selvitetty kaavaprosessin yhteydessä toteuttamalla alueella arkeologinen inventointi vuonna 2012 ja täydennys 2015. Nyt suunnitellulla muutoshankkeella ei ole vaikutusta arkeologiseen kulttuuriperintöön.

Vaikutukset luontodirektiivin liitteen IV (a) lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkaan. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen 19.12.2019 / KHO:2019:160 jälkeen valmistui Suomen Hyötytuuli Oy:n selvitys Siikajoen Kangastuulen, Karhukankaan ja Navettakankankaan tuulivoimahankkeiden YVA-yksittäistapausharkintaa varten vaikutuksista luontodirektiivin liitteen IV (a) lajin reviiriin ja siellä oleviin lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin. Isonvea I tuulivoimahanke sijoittuu lajin reviirille em. tuulivoimahankkeiden pohjois-luoteispuolelle.

Kuuleminen 29.6.2020. ELY-keskus järjesti Teams-kuulemisen 29.6.2020 hankkeesta vastaavalle ja konsultille.

ELY-KESKUKSEN RATKAISU

Taaleri Energian Siikajoen Isonvea I:n tuulivoimahankkeiden muutokseen sovelletaan ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (252/2017) mukaista arviointimenettelyä.

Ratkaisun perustelut

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyä edellyttävät sellaiset hankkeet ja niiden muutokset, joilla todennäköisesti on merkittäviä ympäristövaikutuksia (YVA-laki 3 § 1 mom.). Hankkeet, joihin sovelletaan aina arviointimenettelyä, on määritelty YVA-lain liitteenä olevassa hankeluettelossa. 1.2.2019 voimaan tulleen uudistuneen YVA-lain hankeluettelon mukaan YVA-menettelyä tulee soveltaa tuulivoimalahankkeisiin, mikäli voimalaitosten määrä on vähintään 10 tai niiden yhteenlaskettu kokonaisteho on vähintään 45 MW.

Arviointimenettelyä sovelletaan lisäksi yksittäistapauksessa sellaiseen hankkeeseen tai jo toteutetun hankkeen muuhunkin kuin 1 momentissa tarkoitettuun muutokseen, joka todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan, myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioon ottaen, 1 momentissa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia.

Päätöksenteossa otetaan huomioon hankkeen ominaisuudet ja sijainti sekä vaikutusten luonne. Päätöksenteon perustana olevista tekijöistä säädetään YVA-lain liitteessä 2 ja YVA-asetuksen 2 §:ssä (YVA-laki 3 § 3 mom.).

Isoneva I tuulivoimapuiston YVA-menettely päättyi vuonna 2013: yhteysviranomaisen antoi YVA-selostuslausunnon 3.7.2013. Suunniteltavien tuulivoimaloiden napakorkeus oli YVA-menettelyssä noin 120 m ja roottorin halkaisija noin 120 m. Kokonaiskorkeus eli lapakorkeus oli YVA-menettelyssä noin 180 m (120 m +60 m). Tähän nähden korotuksen suuruus olisi 50 m. Isonevan lainvoimaisen osayleiskaavan kaavamääräysten mukaan tuulivoimalan kokonaiskorkeus maanpinnasta ei saa ylittää tasoa +190 metriä ja roottorien halkaisija saa olla enintään 130 metriä. Tuulivoimayleiskaavaan nähden korotuksen suuruus olisi 40 m.

Isonevan voimalat korotettaisiin enintään 230 metriin. Voimaloita olisi 22 kpl. Vaikka asiakirjoissa esitetään päivitettyt vaikutusten arvioinnit, voidaan hankkeiden muutosta pitää korkeuden muutoksen puolesta verraten suurena ottaen huomioon, että YVA-menettelyssä arvioitujen voimaloiden kokonaiskorkeus oli 180 m. Kokonaiskorkeuden nosto olisi tähän nähden 50 m. Lainvoiman saaneeseen kaavaan nähden korotuksen suuruus olisi 40 m. Ottaen huomioon hankkeen ominaisuudet ja sijainti sekä vaikutusten luonne, suunnitellusta tuulivoimahankkeen muutoksesta voi aiheutua laadultaan tai laajuudeltaan sellaisia merkittäviä ympäristövaikutuksia, jotka on tarpeen arvioida uudessa ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä, etenkin kun otetaan huomioon eri hankkeiden yhteisvaikutukset ja YVA-menettelyyn oleellisesti liittyvä kansalaisten ja eri tahojen osallistumisen vaatimukset sekä Natura-alueen läheisyys.

Mikäli hanke muuttuu nyt esitetystä tai sitä myöhemmin laajennetaan, tulee YVA-menettelyn tarve arvioida uudestaan.

SOVELLETUT SÄÄNNÖKSET

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (YVA-laki 252/2017): 3, 11, 12, 13, 31 ja 37 § sekä liitteet 1 ja 2.

Valtioneuvoston asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (YVA-asetus 277/2017): 1, 2 §.

MUUTOKSENHAKU

Hankkeesta vastaavan muutoksenhakuoikeus

Hankkeesta vastaava saa hakea tähän päätökseen muutosta Pohjois-Suomen hallinto-oikeudelta. Valitusosoitus on liitteenä.

PÄÄTÖKSESTÄ TIEDOTTAMINEN

Tiedottaminen

Päätös ja siitä annettu kuulutus ovat nähtävillä 16.7. - 17.8.2020 Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen verkkosivuilla ja osoitteessa www.ymparisto.fi/yva -> YVA-päätökset -> Valitse kohdasta "Alueellista tietoa, valitse ELY-keskus" -> Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Kuulutus on lisäksi nähtävänä (sähköisesti) Siikajoen kunnassa ja Raahen kaupungissa.

JAKELU Taaleri Energia saantitodistuksin

Sähköisesti:
Siikajoen kunta
Raahen kaupunki
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Pohjois-Pohjanmaan museo

Sweco

LIITE Valitusosoitus

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty. Asian on esitellyt ylitarkastaja Tuukka Pahtamaa ja ratkaissut johtajan sijaisena yksikön päällikkö Eero Melantie.

VALITUSOSOITUS

Liite ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 13 § :n mukaiseen päätökseen

Valitusviranomainen

Hankkeesta vastaava saa hakea muutosta tähän päätökseen Pohjois-Suomen hallinto-oikeudelta kirjallisella valituksella. Valitus osoitetaan valitusviranomaiselle ja se on toimitettava valitusajassa hallinto-oikeuden kirjaamoon.

Valitusaika

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei oteta lukuun. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, saa valituksen toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Tiedoksisaantipäivän osoittaa saantitodistus.

Valituksen sisältö

Valituksessa on ilmoitettava

- päätös, johon haetaan muutosta (*valituksen kohteena oleva päätös*)
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi (*vaatimukset*)
- vaatimusten perustelut
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan
- valittajan nimi ja yhteystiedot
- jos puhevaltaa käyttää valittajan laillinen edustaja tai asiamies myös tämän nimi ja yhteystiedot
- postiosoite tai mahdollinen muu osoite, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voidaan lähettää

Yhteystietojen muutoksesta on valituksen vireillä ollessa ilmoitettava viipymättä hallinto-oikeuteen.

Valituksen liitteet

Valitukseen on liitettävä

- valituksen kohteena oleva päätös valitusosoituksineen
- selvitys siitä, milloin valittaja on saanut valituksen kohteena olevan päätöksen tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.
- asiamiehen, jollei hän ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, on liitettävä valitukseen valittajan antama valtakirja.

Valituksen toimittaminen

Valitus on toimitettava valitusajassa valitusviranomaiselle.

Valituksen voi toimittaa henkilökohtaisesti tai valtuutetun asiamiehen välityksellä. Sen voi omalla vastuulla lähettää myös postitse, lähetin välityksellä, telekopiona tai sähköpostina. Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>.

Valitus on toimitettava niin ajoissa, että se on perillä hallinto-oikeudessa viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen kello 16.15. Tämä koskee myös sähköisessä asiointipalvelussa, sähköpostitse, postitse tai telekopiona toimitettavaa valitusta.

Suljetussa laitoksessa oleva henkilö voi antaa valituksen valitusajassa myös sille henkilölle, joka on määrätty tätä tehtävää laitoksessa hoitamaan, tai laitoksen johtajalle. Tämän on toimitettava valitus viipymättä hallinto-oikeuteen.

Valituksen toimittamisesta telekopiona tai sähköpostina säädetään tarkemmin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003).

Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden yhteystiedot

Käyntiosoite: Isokatu 4, 3. krs, 90100 Oulu
Postiosoite: PL 189, 90101 Oulu
Sähköposti: pohjois-suomi.hao@oikeus.fi
Puhelin: 029 56 42800
Faksi: 029 56 42841
Aukioloaika: arkisin kello 8.00 - 16.15.

Valituksen käsittelystä perittävä maksu

Valittajalta peritään hallinto-oikeudessa oikeudenkäyntimaksu 260 euroa. Tuomioistuinmaksulaissa (1455/2015) on erikseen säädetty tapauksista, joissa maksua ei peritä.

Tämä asiakirja POPELY/1191/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument POPELY/1191/2020 har godkänts elektroniskt

Pahtamaa Tuukka 14.07.2020 14:19

Melantie Eero 14.07.2020 14:36